

VAN İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN KOBİ STATÜSÜNDEKİ KONAKLAMA VE SEYAHAT İŞLETMELERİNİN FİNANSAL SORUNLARININ ANALİZİ

Erdiñ KARADENİZ*
Kamil UNUR **
Hasan KÖŞKER***
Banu ZENCİR****

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı Van ilinde faaliyet gösteren KOBİ statüsündeki konaklama işletmelerinin ve A grubu seyahat acentalarının finansal sorunlarının analiz edilmesidir. Bu bağlamda oluşturulan anketle Van ilinde faaliyet gösteren 24 konaklama işletmesi ile 12 adet seyahat acentasından veri toplanmıştır. İşletmelerden elde edilen veriler frekans analizine tabii tutulmuştur. Çalışma sonucunda konaklama işletmelerinin ve seyahat acentalarının en önemli finansal sorunların enerji giderlerinin, vergi oranlarının ve faiz oranlarının yüksekliği olduğu belirlenmiştir. Yine bu işletmelerin dış finansman kaynağı olarak ağırlıklı banka kredisi kullandıkları saptanmıştır. Ayrıca kredi kullanırken yaşanan en önemli sorunların ise teminat gösterme, bilgi eksikliği, faiz oranlarının yüksekliği ve bürokratik işlemler olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konaklama İşletmeleri, Seyahat Acentaları, KOBİ, Finansal Sorunlar, Van İli.

ANALYSIS OF FINANCIAL PROBLEMS IN THE STATUS OF SME LODGING COMPANIES AND TRAVEL AGENCIES OPERATING IN THE VAN CITY

ABSTRACT

The main aim of this study is to analyzing of the financial problems in the status of SME lodging companies and groups A travel agencies operated in Van city. In this context, data were collected by questionnaire created from 24 lodging companies and 12 group A travel agencies operating in the Van city. The data obtained from the companies that were subjected to frequency analysis. In the analysis result, it is determined that the most important financial problems of lodging companies and travel agencies are high energy costs, tax rates and interest rates. However, it is determined that as a source of external financing of these enterprises were using mainly bank loans. Also it is identified that the most important problems when using credit are collateral, lack of information, high interest rates and bureaucratic procedures.

Key Words: Lodging Companies, Travel Agencies, SME, Financial Problems, Van City.

* Doç.Dr., Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, drekaradeniz@gmail.com

** Doç.Dr., kunur@yahoo.com

*** Okutman, hkosker@beu.edu.tr

**** banuzincir26@hotmail.com

Giriş

Günümüzde işletmelerin piyasa değerlerini artırılabilirliği için alacakları yatırım, finansman ve karpayı dağıtım kararlarında risk ve getiri arasında denge kurmaları gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle işletmelerin faaliyetlerini gerçekleştirirken maliyet ve giderlerini kontrol etmeleri, satış gelirlerini arttırmaları, kar elde etmeleri, karın sürdürülebilirliğini sağlamaları ve amaçlanan karlılığa ulaşmada katlanılacak riski yönetebilmeleri gerekmektedir. Ancak ulusal ve uluslar arası ölçekte yaşanan siyasi, finansal ve ekonomik krizler her sektörden işletmenin varlığını sürdürebilmesi ve değer maksimizasyonu amacına ulaşma sürecinde yönetsel ve finansal sorunlar yaratabilmektedir (Arnold, 1998; Ehrhardt ve Brigham, 2011).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülkelerin karşılaştığı ulusal ve uluslar arası ekonomik sorun ve darboğazların aşılmasında turizm sektörü, ekonomik yönüyle bir çıkış noktası oluşturmaktadır (Olalı ve Timur, 1988; Durbaary, 2004; Oh, 2005; Yılmaz, 2007). Çünkü turizm sektörü; milli gelir, ödemeler dengesi ve döviz gelirine katkıda bulunmaktadır (Kandır ve diğ., 2008). Buna karşın turizm sektörü, talebin sürekli değiştiği buna karşın arzın sabit sermaye yatırımı olarak yüksek gerçekleştiği bu bağlamda finansal ve faaliyet riskinin fazla olduğu bir sektördür. Yine turizm sektöründe risk ve belirsizliğin varlığı her zaman kendini hissettirmekte ve bu durum finansal ve operasyonel planlama yapmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca sektörde faaliyet gösteren turizm işletmelerinin Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme (KOBİ) statüsünde olması, bu işletmelerin enerji, bakım-onarım, yiyecek-içecek, personel, faiz ve benzeri maliyetlerinin kontrol edilmesinin her geçen gün zorlaşması ve yoğun rekabet ortamında fiyat rekabetinin ağırlaşması gibi nedenlerle kar marjları daralabilmektedir. Buna ek olarak KOBİ statüsündeki turizm işletmeleri, satış gelirlerini ve bu gelirleri elde etmek için katlandıkları gider ve maliyetlerin büyük bir kısmını yabancı para cinsinden yaptıkları için döviz kurundaki dalgalanmalardan zaman zaman olumsuz etkilenebilmektedirler (Karadeniz ve İskenderoğlu, 2011).

Bu kapsamda çalışmanın temel amacı son yıllarda büyük şehir kapsamına alınması ve Akdamar Adasındaki kilisenin ibadete açılmasıyla, turizm yatırımlarının artmaya başladığı ve önümüzdeki yıllarda da artmasının beklendiği Van ilinde faaliyet gösteren KOBİ statüsündeki konaklama işletmelerinin ve seyahat acentalarının finansal olarak yaşadıkları temel sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesidir. Çalışmanın birinci bölümünde KOBİ kavramı ve KOBİ'lerin temel finansal sorunları hakkında bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde ise konuyla ilgili literatür taramasının sonuçları verilmektedir. Üçüncü bölümde araştırmada kullanılan veriler ve toplanan verilerin analiz süreci hakkında bilgi verilmektedir. Dördüncü bölümde analiz sonuçları bulgular başlığı altında sunulmakta ve yorumlanmaktadır. Sonuç kısmında ise araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve genel bir değerlendirme yapılarak öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ) Kavramı

KOBİ kavramına ilişkin literatür tarandığında, KOBİ'nin ne olduğu üzerinde anlaşan kesin bir tanımının olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda KOBİ'leri tanımlamada dünya ölçeğinde üzerinde fikir birliğine varılmış ortak bir ölçüt bulunmamaktadır (Çelikkol ve diğ., 2008). Avrupa Birliği (AB), KOBİ tanımları

konusunda gerek ulusal gerekse Avrupa bazında karışıklığa neden olmaması için bir tanım geliştirmiş ve bu tanımları 1 Ocak 2005 tarihinde güncellemiştir. Bu bağlamda KOBİ tanımı, çalışan kişi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık kriterlerinden oluşan ölçütleri kapsamaktadır (Çelikkol ve diğ., 2008). AB'ne göre mikro, küçük ve orta ölçekli işletme ölçütleri Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo.1 Avrupa Birliği'nde KOBİ Sınıflandırma Ölçütleri Kaynak: (Şahin, 2011).

İşletme Büyüklüğü	Çalışan Sayısı	Satış Hasılatı/ Aktif Büyüklüğü	Bağımsızlık
Mikro	< 10	≤ 2 Milyon € / ≤ 2 Milyon €	Başka Firma Hissesi ≤ % 25
Küçük	< 50	≤ 10 Milyon € / ≤ 10 Milyon €	
Orta	< 250	≤ 50 Milyon € / ≤ 43 Milyon €	

Tablo 1 incelendiğinde AB üyesi ülkelerde 10'dan az çalışanı olan ve toplam bütçesi ya da iş hacmi 2 milyon Avro'nun altında olan işletmeler mikro ölçekli işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın 50'den az çalışanı olan, toplam bütçesi veya iş hacmi 10 milyon Avro'nun altındaki işletmeler küçük işletme olarak tanımlanmaktadır. 250'den az çalışanı olan, toplam iş hacmi 50 milyon veya toplam bütçesi 43 milyon Avronun altında olan işletmeler ise orta büyüklükte işletme olarak tanımlanmaktadır. İşletmeler, çalışan sayısı ölçütü dışında verilen ölçütlerden yıllık ciro veya bilanço büyüklüğü şartlarından sadece birini taşıdığı takdirde KOBİ olarak kabul edilmektedir (Şahin, 2011). Belirtilen ölçütlere ilave olarak AB'nin 2003 yılında aldığı tavsiye kararında, KOBİ tanımlamasında bu sınıflamaya dahil olacak işletmeler için, hisselerinin ve şirket yönetim hakkının %25'inden fazlasının başka bir şirkete ait olmaması gerektiği ifade edilmektedir (Öztürk, 2007).

Tablo.2 Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelğe Göre KOBİ Sınıflandırma Ölçütleri

KOBİ Tanımı	Çalışan sayısı	Yıllık Satış Hasılatı veya Aktif Büyüklüğü (TL.)
Mikro İşletme	10'dan az	1.000.000
Küçük İşletme	50'den az	5.000.000
Orta Büyüklükte İşletme	250'den az	25.000.000

Kaynak: (Kurt ve Öztürk, 2008)

Türkiye'de ise 2005 tarih ve 25997 Sayılı Resmi Gazete de yayınlanan yönetmelik hükümlerine göre, KOBİ'ler Tablo 2'de açıklanan ölçütlere göre belirlenmiştir. KOSGEB'in (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdari Başkanlığı) yapmış olduğu tanımda ise KOBİ tanımı; "250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 Milyon Türk Lira'sını aşmayan ve bu yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca "KOBİ" olarak adlandırılan ekonomik birimleri, girişimleri" şeklinde değiştirilmiştir. Buna göre; 10 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 1 milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler mikro işletme olarak tanımlanmıştır. 50

kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 8 milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler ise küçük işletme olarak tanımlanmış olup; yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosu 5 milyondan TL'den 8 milyon TL'ye çıkarılmıştır. 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler orta büyüklükteki işletmeler olarak tanımlanmış olup; yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosu 25 milyon TL'den 40 milyon TL'ye çıkarılmıştır (www.kosgeb.gov.tr).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyeleri içerisinde toplam firma sayısının %97 si KOBİ'lerden oluşmaktadır. Ekonominin hareketliliğinin kaynağı olarak var olan KOBİ'ler toplam iş hacminin %75'lik kısmını sağlamakta ve GSYİH'nin %35'lik kısmını yaratmaktadır. Bundan dolayı Uluslararası Ödemeler Bankası bünyesinde 1974 yılında kurulan ve uluslar arası düzeyde bankacılık sistemini düzenlemeye yönelik faaliyetlerde bulunan Basel Komitesi, KOBİ'lere özel önem vermiştir (Üçgen, 2010). Basel komitesinin Haziran 2004 tarihinde yaptığı düzenlemede KOBİ'ler, yıllık satış cirosu 50 Milyon Avro'dan daha az olan işletmelerdir (Elmas ve Öz, 2009).

Gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'ler yeni iş olanaklarının yaratılması, yeniliklerin gün yüzüne çıkarılması, işsizlik sorununa çözüm önerileri getirmesi ve rekabet gücünün artırılması konusunda son derece önemli ekonomik birimlerdir (Üçgen, 2010). Ancak yasal eksiklikler ve istikrarsızlık, KOBİ'lerin finansal piyasalardan kolayca faydalanmalarının önünde bir engel oluşturarak, faaliyet sahalarını daraltmakta ve büyümelerini kısıtlayabilmektedir (Şenol ve Aktürk, 2008).İstihdam açısından önemli bir sektör olan turizm genellikle KOBİ kapsamındadır. Bu bağlamda KOBİ'lerin yaşadığı genel sorunlar, turizm işletmelerinin de baş etmesi gereken sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Konuyla ilgili literatür ve teori incelendiğinde Türkiye turizm sektöründe faaliyet gösteren KOBİ statüsündeki turizm işletmelerinin yaşadıkları sorunlar genel olarak pazarlama ve tanıtım eksikliği, işletmecilikle ilgili sorunlar ve vergilendirme ve teşviklerle ilgili sorunlar olarak vurgulandığı görülmektedir (Tuñçsiper ve İlban, 2006; Kozak ve diğ., 2011; Karadeniz, 2008).

Turizm sektörünün yapısal özelliklerinden kaynaklanan sorunlar dışında Türkiye'deki KOBİ'lerin de sektör ayırımı yapılmaksızın yaşadığı ortak sorunları bulunmaktadır. KOBİ'lerin yaşamış oldukları ortak sorunların başında işletme ömrünün, işletme sahibinin ölümünden sonra aile bireylerinin ilgisizliği veya yetersizlikleri nedeniyle sona ermesidir. KOBİ'lerin bir diğer yaşadığı ortak sorunlardan birisi üretim dışındaki alanlarda nitelikli personel istihdam edilememesidir. Araştırma ve geliştirme gerektiren yenilikçi konularda yeterli finansal güç ve finansal uzman personele sahip olunmaması, finansal planlama yetersizliği, para ve sermaye piyasalarından yeterince yararlanamama ve ürün geliştirme eksikliği gibi nedenlerle rekabette geri kalılabilmektedir (Sarıgül, 2012).

Literatür

KOBİ'lerle ilgili literatür incelendiğinde özellikle son 10 yılda çok sayıda çalışmanın gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çalışmaların önemli bir kısmı KOBİ'lerin finansal sorunlarını ele almıştır. Torlak ve Uçkun (2005), Eskişehir'deki KOBİ'lerin önem sırasına göre; nakit para sıkıntısı, piyasa durgunluğu, kredi faizlerinin

yüksekliği, sermaye yetersizliği ve kredi bulamama şeklinde finansal sorunlar yaşadıklarını saptamışlardır. Kızılırmak ve Oktay (2006), Kırgızistan'da seyahat acentalarının krize girmelerinin en önemli nedeninin finansal yapılarının yetersiz olmasından kaynaklandığını belirlemişlerdir. Yılmaz (2007), Bodrum'daki turizm sektörü KOBİ'lerin en önemli sorununun finansman sorunu olduğu, bu sorunun personel ve pazarlama sorunlarının takip ettiğini belirlemiştir. Çalışmada ayrıca turizm sektörü KOBİ'lerinin, finansman sorununun çözümünde kullanılabilecek modern finansman araçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır. Kutukuz (2007), Muğla ilinde faaliyet gösteren KOBİ grubuna dahil turizm işletmelerinin en kısa sürede ülkedeki istikrar ve düşük faizle birlikte finansman problemlerini çözmeleri ve bundan sonraki faaliyetlerini Basel kriterleri doğrultusunda yapmaları gerektiğini ifade etmiştir. Şenol ve Aktürk (2008), Türkiye turizm sektöründeki KOBİ'lerin finansal ve yönetsel yapılarındaki başarısızlıklar nedeniyle Basel II Uzlaşısı standartlarını sağlamada zorluklarla karşılaşabileceklerini saptamışlardır. Konya Ticaret Odası tarafından (2010) gerçekleştirilen çalışmada Türkiye'deki KOBİ'lerin en çok pazarlama, planlama ve finansman sorunlarıyla karşılaştıkları belirlenmiştir. Met (2011), Kırgızistan'daki KOBİ'lerin yerli ve yabancı uzun vadeli fon kaynakları dahil olmak üzere çeşitli fon kaynaklarına ulaşabildikleri fakat kredi maliyetlerini yüksek ve devlet desteğini yetersiz bulduklarını tespit etmiştir. Alam ve diğ., (2011) Malezya'daki gıda sektöründeki KOBİ'lerin en büyük sorununun, finansman sorunu olduğunu ortaya koymuşlardır. Dönmez ve Duran (2012), Mersin'de faaliyet gösteren KOBİ kapsamındaki seyahat ve otel işletmelerinin finansal yapılarının zayıf olduğunu, likidite sıkıntısı yaşadıklarını, banka kredi faizlerini yüksek bulduklarını ve kar marjlarının düşük olduğunu belirlemişlerdir. Kutlar ve Torun (2013) ise Diyarbakır'daki KOBİ'lerdeki öz sermaye yetersizliği, kredi bulma güçlükleri, devlet destek ve teşviklerinden yeterince yararlanamadıkları için finansman sorunları yaşadıklarını, faiz oranlarının yüksek olmasından dolayı da kredi imkanlarından sınırlı faydalandıklarını belirlemişlerdir.

Veri ve Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, literatürden yararlanarak oluşturulmuştur. Araştırmanın evrenini Mayıs 2014 tarihinde Van Valiliğine göre ilde faaliyette bulunan 55 adet konaklama ve seyahat işletmesi oluşturmaktadır (www.van.gov.tr). Bu kapsamda araştırmada 55 konaklama ve seyahat işletmesi ile görüşülmüş, 36 konaklama ve seyahat işletmesinden ankete katılım konusunda olumlu cevap alınmıştır. Dolayısıyla ankete katılım oranı %65 olarak gerçekleşmiştir. Ankete katılan yetkililerle 08/05/2014 - 25/05/2014 tarihleri arasında yapılan görüşmelerle veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde frekans analizinden faydalanılmıştır. Frekans analizi değişkenlerin frekans ve yüzde dağılımlarını ayrı tablolar halinde gösteren analiz olarak tanımlanmaktadır (Ural ve Kılıç, 2011).

Bulgular

Araştırma amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen bulgular sırasıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılan ve Van ilinde faaliyet

gösteren konaklama ve seyahat işletmelerinin türlerine göre dağılımları Tablo 3’de özetlenmektedir. Tablo 3 incelendiğinde ankete katılan turizm işletmelerin ağırlıklı olarak belgeli otel, belediye belgeli otel ve seyahat acentası olduğu görülmektedir.

Tablo.3 Ankete Katılan İşletmelerin Türlerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

İşletme Türü	Anket Yöneltilen İşletme Sayısı	Ankete Katılan İşletme Sayısı	Katılım Yüzdesi
Turizm İşletme Belgeli Oteller	15	12	%80
Butik Otel	2	2	%100
Belediye Belgeli Oteller	18	10	%55,5
Seyahat Acentaları	20	12	%60
Toplam	55	36	%65,45

Araştırmaya katılan konaklama ve seyahat işletmelerinin hukuki yapılarının frekans analizi sonuçlarına Tablo 4’ de yer verilmektedir.

Tablo.4 İşletmelerin Hukuki Yapılarına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Hukuki Yapı	Sayı	(%)
Şahıs Şirketi	13	36,1
Kollektif Şirket	2	5,6
Anonim Şirketi	5	13,9
Limited Şirket	16	44,4
Toplam	36	100,0

Tablo 4 incelendiğinde ankete katılan konaklama ve seyahat işletmelerinin genel olarak limited ve şahıs şirketi statüsünde kurulduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan konaklama ve seyahat işletmelerinin çalışan sayılarına ait elde edilen verilerin frekans analizi sonuçları Tablo 5’de verilmektedir. Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan konaklama ve seyahat işletmelerinin, KOSGEB’in ve Basel-II kriterlerinin yaptığı KOBİ tanımındaki unsurlardan birisi olan çalışan sayısı kriteri bağlamında %20’sinin mikro ölçekli, %13’ünün küçük ölçekli, %3’ünün ise orta ölçekli işletme olduklarını söylemek mümkündür.

Tablo.5 İşletmelerin Çalışan Sayısına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Çalışan Sayısı	Sayı	(%)
1-9	20	55,6
10-49	13	36,1
50-250	3	8,3
250 den Fazla	-	-
Toplam	36	100,0

Ankete katılan konaklama ve seyahat işletmelerinin önem derecelerine göre yaşadıkları finansal sorunlar Tablo 6'da özetlenmiştir. Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan Van ilindeki konaklama ve seyahat işletmelerinde en önemli olarak ifade edilen finansal sorunların; enerji giderlerinin yüksekliği, vergi oranlarının yüksekliği ve faiz oranlarının yüksekliği olduğu görülmektedir. Önemli olarak yaşanan finansal sorunların ise işletme sermayesi yetersizliği ve kar marjlarının düşüklüğü olduğu saptanmaktadır.

Tablo.6 İşletmelerde Yaşanan Finansal Sorunlara İlişkin Frekans Analizi

Finansal Sorunlar	Çok Önemli		Önemli		Kararsız		Önemsiz		Çok Önemsiz		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Öz kaynak yetersizliği	8	22,2	13	36,1	12	33,3	3	8,3	-	-	36	100
Faizlerin yüksekliği	16	44,4	11	30,6	6	16,7	3	8,3	-	-	36	100
Döviz kurlarındaki dalgalanma	7	19,4	7	19,4	10	27,8	5	13,9	7	19,4	36	100
Bankaların sundukları ağır şartlar	14	38,9	7	19,4	7	19,4	3	8,3	3	8,3	36	100
Kredi temininde yaşanan güçlükler	10	27,8	9	25	11	30,6	4	11,1	2	5,6	36	100
İşletme Sermayesi Yetersizliği	5	13,9	20	55,6	10	27,8	1	2,8	-	-	36	100
Vergi Oranlarının Yüksekliği	18	50	12	33,3	5	13,3	1	2,8	-	-	36	100
Kar Marjlarının Düşük Olması	6	16,7	17	47,2	11	30,6	2	5,6	-	-	36	100
Maliyetlerin sürekli değişmesi	4	11,1	11	30,6	15	41,7	4	11,1	2	5,6	36	100
Alacakların zamanında tahsil edilememesi	6	16,7	1	2,8	11	30,6	4	11,1	14	38,9	36	100
İşçilik Giderlerinin Yüksekliği	10	27,8	13	36,1	11	30,6	2	5,6	-	-	36	100
Enerji Giderlerinin Yüksekliği	23	63,9	9	25	3	8,3	1	2,8	-	-	36	100
Nakit Giriş-Çıkışlarındaki Uyumsuzluk	5	13,9	7	19,4	4	11,1	6	16,7	14	38,9	36	100
Sektörel Teşviklerin Az Olması	5	13,9	7	19,4	11	30,6	8	22,2	5	13,9	36	100

Uygulanan ankette, konaklama ve seyahat işletmelerinden kullandıkları dış finansman kaynaklarını önem derecesine göre belirtmeleri istenmiştir. Ankete katılan işletmelerin kullandıkları dış finansman kaynakları önem derecelerine göre tek tablo halinde Tablo 7'de özetlenmiştir.

Tablo.7 İşletmelerde Kullanılan Dış Finansman Kaynaklarına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Dış finansman kaynaklarının önem derecesi	Çok Önemli		Önemli		Kararsız		Önemsiz		Çok Önemsiz		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Banka Kredileri	18	50	12	33,3	6	16,7	-	-	-	-	36	100
Satıcı Kredileri	2	5,6	5	13,9	13	36,1	10	27,8	6	16,7	36	100
Factoring	1	2,8	-	-	4	11,1	5	13,9	26	72,2	36	100
Leasing	1	2,8	7	19,4	7	19,4	6	16,7	18	50,0	36	100
Risk Sermayesi	5	13,9	2	5,6	8	22,2	12	33,3	9	25,0	36	100
Barter	-	-	3	8,3	4	11,1	5	13,9	24	66,7	36	100
Melek Finansman	5	13,9	3	8,3	7	19,4	8	22,2	12	33,3	36	100

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan işletmelerde en önemli dış finansman kaynağının banka kredileri olduğu görülmektedir. En önemsiz olarak dış finansman kaynaklarının ise factoring, barter ve leasing olduğu görülmektedir. Genel olarak işletmelerin alternatif dış finansman tekniklerinden yararlanmadıklarını söylemek mümkündür.

Uygulanan ankette konaklama ve seyahat işletmelerinden, banka kredileri kullanıp kullanmadıkları eğer kullanıyorlarsa banka kredisinin vadesi sorulmuştur. Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan işletmelerin önemli bir kısmının banka kredisini kullandıkları görülmektedir.

Tablo.8 İşletmelerin Banka Kredilerini Kullanım Düzeyine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Bankalardan Kredi Kullanıyor musunuz?	Toplam	
	Sayı	%
Kullanıyoruz	24	66,7
Kullanmıyoruz	12	33,3
Toplam	36	100,0

Bankalardan kredi kullanan konaklama ve seyahat işletmelerinin hangi vadelerde kredi kullandıklarına yönelik olarak sorulan soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 9'da sunulmaktadır. Tablo 9'a bakıldığında kredi kullanımını tercih eden işletmelerin çoğunlukla orta ve uzun vadeleri tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo.9 Bankalardan Kullanılan Kredilerin Vadelerine İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Bankalardan Kredi Kullanırken Hangi Vadeleri Tercih Ediyorsunuz?	Toplam	
	Sayı	%
Kısa	3	12,5
Orta	10	41,7
Uzun	11	45,8
Toplam	24	100

Ankete katılan işletmelerden kredi kullanırken karşılaştıkları sorunları önem derecelerine göre 1'den 9'a kadar sıralamaları istenmiştir. Sözkonusu işletmelerin ilgili soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 10'da sunulmaya çalışılmaktadır. Tablo 10 incelendiğinde banka kredisi kullanan işletmelerin kredi kullanırken en fazla karşılaştıkları sorunlar olarak ilk 3'te sıraladıkları sorunların teminat göstermedeki zorluklar, faiz oranlarının yüksekliği, bilgi eksikliği ve bürokratik işlemlerin uzunluğu ve işlem maliyetleri olduğu görülmektedir. Basel-II kriterlerinde, işletmelerin derecelendirilmesi doğrultusunda faiz oranlarının da değişecek olması, Basel-II kriterlerine uyum sağlanmasını daha da önemli kılmaktadır.

Tablo.10 İşletmelerin Kredi Kullanırken Karşılaştıkları En Önemli Sorunlara İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Kredi Alırken Karşılaştığımız En Önemli Sorunlar Nelerdir?		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Toplam
Teminat Göstermedeki Zorluklar	Sayı	10	7	9	3	4	1	1	1	-	36
	%	27,8	19,4	25	8,3	11,1	2,8	2,8	2,8	-	100
Bilgi Eksikliği	Sayı	10	3	3	4	5	4	4	1	2	36
	%	27,8	8,3	8,3	11,1	13,9	11,1	11,1	2,8	5,6	100
Olumsuz Ticari Geçmiş	Sayı	1	0	2	3	6	7	4	4	11	36
	%	2,8	0	5,6	8,3	16,7	19,4	5,6	11,1	30,6	100
Vadelerin Kısalığı	Sayı	1	2	5	7	6	4	6	4	1	36
	%	2,8	5,6	13,9	19,6	16,7	11,1	16,7	11,1	2,8	100
Özkaynak Yetersizliği	Sayı	0	2	3	1	3	2	12	8	5	36
	%	0	5,6	8,3	2,8	8,3	5,6	33,3	22,2	13,9	100
Şeffaflık Sorunu	Sayı	-	-	-	-	2	6	5	13	13	36
	%	-	-	-	-	5,6	8,3	13,9	36,1	36,1	100
Faiz Oranlarının Yüksekliği	Sayı	5	12	8	7	1	1	1	-	1	36
	%	13,9	33,3	22,2	19,4	2,8	2,8	2,8	-	2,8	100
Finansal Tabloların Yetersizliği	Sayı	4	3	3	7	3	8	4	3	1	36
	%	11,1	8,3	8,3	19,4	8,3	22,2	11,1	8,3	2,8	100
Bürokratik İşlemlerin Uzunluğu ve İşlem Maliyeti	Sayı	9	6	7	5	4	4	1	-	1	36
	%	25	16,7	19,4	13,9	11,1	11,1	2,8	-	2,8	100

Ankete katılan işletmelerin özsermayelerini nasıl gördüklerine dair sorulan soruya verdikleri yanıtlar Tablo 11’de özetlenmektedir.

Tablo.11 İşletmelerin Özkaynaklarını Nasıl Tanımladıklarına Dair Verilerin Frekans Analizi

Özsermayenizi nasıl tanımlarsınız?	Sayı	%
Zayıf	10	27,8
Orta	21	58,3
Güçlü	5	13,9
Toplam	36	100,0

Tablo 11 incelendiğinde işletmelerin büyük çoğunluğunun özkaynaklarını orta düzeyde güçlü buldukları görülmektedir.

Uygulanan ankette konaklama ve seyahat işletmelerinden, finansal planlama yapıp yapmadıkları eğer finansal planlama yapıyorlarsa finansal planlamanın türü sorulmuştur. Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan işletmelerin önemli bir kısmının finansal planlama yaptıkları görülmektedir.

Tablo.12 İşletmelerin Finansal Planlama Yapma Durumlarına İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Finansal Planlama Yapıyor musunuz?	Sayı	(%)
Evet	27	75,0
Hayır	9	25,0
Toplam	36	100,0

Finansal planlama yapan konaklama ve seyahat işletmelerinin hangi tür finansal planlama yaptıklarına yönelik olarak sorulan soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 13’de sunulmaktadır. Tablo 13’e bakıldığında işletmelerin daha çok orta ve uzun dönemli finansal planlama yaptıkları görülmektedir.

Tablo.13 İşletmelerde Gerçekleştirilen Finansal Planlamanın Türüne İlişkin Verilerin Frekans Analizi

Finansal Planlama Türünüz Nedir?	Sayı	(%)
Kısa Vadeli Planlama	6	22,2
Orta Vadeli Planlama	10	37,0
Uzun Vadeli Planlama	10	37,0
Diğer (Orta ve Uzun Vadeli Planlama Birlikte)	1	3,8
Toplam	27	100,0

Sonuç

Dünyada ve Türkiye ekonomisinde yer alan KOBİ'ler az sermaye ile kurulabilen, talep değişikliklerine uyum sağlayabilen, kişisel tasarrufları destekleyen, istihdama katkısı olan, ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenebilen, esnek yapıları ile hayati bir öneme sahiptirler (Çınar, 2008; Yılmaz, 2007). Ancak buna karşın KOBİ'ler yönetsel ve finansal sorunlar yaşayan ve bu bağlamda sürdürülebilirlikleri açısından risklerle karşı karşıya kalabilen işletmelerdir.

Ülke ekonomileri için hayati önemi olan turizm sektöründeki işletmelerin ekonomik, politik ve sosyal krizlerden çabuk etkilenen hassas yapıları bulunmaktadır. Seyahat acentaları yapıları gereği daha esnek yapıya sahiptirler. Ancak rekabetçi piyasa koşulları ve düşük kar marjları nedeniyle sermaye yapılarının güçlü oluşturulması ve bu yapının etkin kullanımı gerekmektedir. Konaklama işletmeleri ise büyük miktarda sabit varlığa sahip olan ve bu nedenle daha yatırım aşamasında önemli tutarlarda sermaye gereksinimi duyan işletmelerdir. Turizm sektörünün kırılğan ve değişken bir yapıya sahip olması, sektördeki yatırım ve işletme maliyetlerinin yüksek olması, sürekli değişen müşteri ihtiyaç ve zevkleri ve farklılaşan tatil anlayışı bu işletmeleri zorlayabilmektedir. Özellikle sektördeki işletmelerin çok büyük bir kısmının KOBİ statüsünde olması bu sorunları daha fazla hissetmelerine neden olabilmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın amacı son yıllarda turizm yatırımlarının artmaya başladığı ve önümüzdeki yıllarda da artmasının beklendiği Van ilinde faaliyet gösteren konaklama ve seyahat işletmelerinin finansal olarak yaşadıkları temel sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesidir. Çalışmanın amacına ulaşmak için literatürden yararlanılarak veri toplama aracı olarak bir anket oluşturulmuş ve Van ilinde faaliyet gösteren 36 adet konaklama ve seyahat işletmesinden anket tekniğiyle veri toplanmıştır.

Elde edilen anket sonuçlarına göre araştırmaya katılan Van ilindeki konaklama işletmelerinin ve seyahat acentalarının büyük çoğunluğunun çalışan sayısı açısından mikro ve küçük ölçekte işletme statüsünde oldukları belirlenmiştir. Bu işletmelerin yaşadıkları finansal sorunlar ise enerji giderlerinin yüksekliği, vergi oranlarının yüksekliği, faiz oranlarının yüksekliği, işletme sermayesi yetersizliği ve kar marjlarının düşüklüğü olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, Yılmaz (2007), Kutukız (2007), Torlak ve Uçkun (2005) çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Bu kapsamda bu işletmelerin enerji maliyetlerini düşürebilmeleri için devletin sunduğu işletme dönemi teşviklerinden yararlanmaları önerilebilir. Yine kendi bünyelerinde daha az enerji harcayan makine ve ekipmanın satın alınmasının ve çalışan personelin enerji tasarrufuyla ilgili olarak bilinçlendirilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir. Vergi oranlarının yüksekliğiyle ilgili olarak yeni teşvik sistemiyle sosyo ekonomik gelişmişlik endeksine göre altıncı bölgede bulunan Van ilinde sadece bu bölgeye sunulan vergisel avantajlar hususunda yatırımcıların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Faiz oranlarının yüksekliği sorunuyla ilgili olarak işletmelerin kullandıkları banka kredilerinin maliyetlerini düşürebilmeleri için Basel-II kriterlerine ve mevcut bankacılık sisteminde uygulanan kriterlere uymaları ve finansal yönetim uygulamalarını etkin bir şekilde yerine getirmeleri önerilebilir. Böylelikle işletme sermayesi yetersizliği sorununun da aşılabileceği düşünülmektedir. Kar marjlarının düşüklüğü sorunuyla ilgili olarak da turizm işletmelerinin daha etkin satış ve pazarlama teknikleriyle marka kimliğini oluşturmaları, üretim ve hizmet

maliyetlerini kaliteden ödün vermeden düşürmeleri böylelikle yoğun rekabet ortamında fiyatlarını yükseltmeden satış ve aktif karlılıklarını arttırmaları önerilebilir.

Çalışmada elde edilen bir diğer önemli sonuç, Van ilinde faaliyet gösteren turizm işletmelerinin finansman kaynağı olarak büyük oranda banka kredisi kullandığı yönündedir. Bu bağlamda işletmelerin alternatif dış finansman kaynakları hakkında bilgi düzeylerini arttırarak ve bu kaynaklara yönelerek banka kredilerine olan bağımlılıklarını ortadan kaldırmaları önerilebilir. Yine çalışma sonucunda bu işletmelerin banka kredisi kullanırken karşılaştıkları en önemli sorunların teminat göstermedeki zorluklar, faiz oranlarının yüksekliği, bilgi eksikliği ve bürokratik işlemlerin uzunluğu ve işlem maliyetleri olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, Yılmaz (2007), Kutukız (2007), Torlak ve Uçkun (2005) çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Bu bağlamda turizm işletmelerinin Basel II kriterleri doğrultusunda muhasebe bilgi sistemlerini kurmaları, finansal bilgi kullanıcılarına gerçekçi, güvenilir ve tam zamanında bilgi sunmaları, likidite ve mali yapılarını etkin yönetmeleri önerilebilir. Çalışmada ankete katılan turizm işletmelerinin büyük bir kısmının özkaynaklarının niteliğini ve niceliğini orta düzeyde tanımladıkları belirlenmiştir. İşletmelerin finansal sürdürülebilirliklerini devam ettirmeleri ve kredi değerlerini arttırmaları için özkaynak yapılarını sağlamlaştırılmaları sermaye yedeği ve kar yedeği ayırma politikalarına özel önem vermeleri gerekmektedir.

Çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç ise işletmelerin finansal planlama yapıp yapmadıkları ve hangi zaman ufkunda finansal planlama yaptıklarına dairdir. Çalışma sonucunda ankete katılan turizm işletmelerinin önemli bir kısmının finansal planlama yaptıkları ve genel olarak orta ve uzun vadeli finansal planlama yaptıkları belirlenmiştir. 2011 yılında Türkiye’de yürürlüğe giren 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komantid şirketlerde finansal planlama ve bütçeleme yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda KOBİ statüsündeki turizm işletmelerinin hem kısa vadeli hem de orta ve uzun vadeli bütçeleme ve finansal planlamayı gerçekleştirmeleri önem arz etmektedir.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde turizm sektörü ve Van ili kapsamındaki turizm işletmeleri üzerine yapılan çalışma sayısının kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada elde edilen bilgilerin konuyla ilgili olarak literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın ulaştığı sonuçlar itibari ile Van ilinde turizm sektöründe faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin ve seyahat acentalarının mevcut yapıları hakkında fikir vermesi ve finansal sorunlarının ortaya konması açısından yararlı bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir. Buna karşın araştırma sonuçları değerlendirilirken alan araştırmasının sadece Van ilindeki konaklama işletmelerini ve seyahat acentalarını kapsadığı unutulmamalıdır. İleride konuyla ilgili daha fazla sayıda ve türde turizm işletmesini ve coğrafi bölgeleri kapsayan araştırmaların gerçekleştirilerek Türk turizm sektörüne yönelik daha genellenebilir sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alam, S. S., Jani, M.F.M., Senik, Z.C. ve Domil, A.K.A. (2011), “Assessing Barriers of Growth of Food Processing SMIs in Malaysia: A Factor Analysis”, *International Business Research*, 4(1): 252-259.
- Arnold, G. (1998), *Corporate Financial Management*, England: Financial Times Prentice Hall.

- Çelikkol, H., Çelikkol, M. ve Koç, Y.D. (2008), "Ticaret Bankacılığında Yeni bir Boyut: Kobi Bankacılığı ve Türkiye Değerlendirmesi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21:253-272
- Çınar Ay, S. (2008), "Türkiye'deki KOBİ'lerin Finansman Sorunları", *PARADOKS, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 4(1): 1305-7979.
- Dönmez, B. ve Duran, A. (2012), "Mersin'deki Seyahat ve Otel işletmelerinin Finansal Sorunları", www.turizmtrend.com/akademi/yayinlar/mersindeki-seyahat-ve-otel-isletmelerinin-finansal (04.03.2014).
- Durbarry, R. (2004), "Tourism And Economic Growth: The Case Of Mauritius", *Tourism Economics*, 10(4): 389-401.
- Ehrhardt, M., C. ve Brigham, E.F. (2011), *Financial Management: Theory and Practice*, USA: South-Western Cengage Learning.
- Elmas, B. ve Öz, Y. (2009), "Bankaların Yeni Risk Düzenlemeleri Kapsamında Basel II ve KOBİ'ler", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1): 391-402.
- Kandır, S.Y., Karadeniz, E., Özmen, M. ve Önal, Y. B. (2008), "Turizm Sektöründe Büyüme Göstergelerinin Turizm İşletmelerinin Finansal Performansına Etkisinin İncelenmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1): 211-237.
- Karadeniz, E. (2008), "Türk Konaklama İşletmelerinde Sermaye Yapısını Etkileyen Faktörlerin Analizi", *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karadeniz, E. ve İskenderoğlu, Ö. (2011), "İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Turizm İşletmelerinin Aktif Kârlılığını Etkileyen Değişkenlerin Analizi", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22 (1): 65-75.
- Kızılırmak, İ. ve Oktay, K. (2006), "Kırgızistan'da Seyahat Acentalarına Yatırım Yapan Girişimcilerin Karşılaştıkları Pazarlama Sorunları", *Uluslararası Girişimcilik Kongresi*, 25-27 Mayıs 2006, Bıшкеk, s.130-139.
- Konya Ticaret Odası (2010), "AB, Türkiye ve Konya'da Kobilerin Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri", *Etüd-Araştırma Servisi*, Konya.
- KOSGEB (2013), <http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Default.aspx> (24.12.2013).
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2011), "Genel Turizm:İlkeler-Kavramlar", Ankara: Detay Yayınevi.
- Kurt, G. ve Öztürk, V. (2008), "BASEL II ve Yeni Türk Ticaret Kanun Tasarısı Çerçevesinde KOBİ'lerin UFRS'ye Uyum Gerekliliği ve Karşılaşılabilecek Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 24: 37-54.
- Kutlar ve Torun (2013), "Diyarbakır'da Faaliyet Gösteren Kobilerin Profil Yapısı ve Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri", *Sakarya İktisat Dergisi*, 6(2): 28-46.
- Kutukuz, D. (2007), "Basel II'nin Turizm İşletmeleri Üzerine Olası Etkileri", *Mevzuat Dergisi*, 10 (112): 1-8.
- Met, Ö. (2011), "Küçük ve Orta Ölçekli işletmelerin Finansal Sorunları: Kırgızistan'da Bir Araştırma", *Hacettepe Üniversitesi Sosyoekonomi Dergisi*, 7(1): 128-145.
- Oh, C. (2005), "The Contribution Of Tourism Development to Economic Growth In The Korean Economy", *Tourism Management*, 26: 39-44.

- Olalı, H. ve Timur, A. (1988), *Turizm Ekonomisi*, İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.
- Öztürk, Ö. (2007), İstihdam Konusunda KOBİ'lerin Önemi ve KOBİ Alanında Eğitim İstihdam İlişkisi Açısından Kamu İstihdam Kurumunun Rolü, *Uzmanlık Yeterlilik Tezi*, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.
- Sarıgül, H. (2012), "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde Muhasebe ve Finansal Raporlama Uygulamalarının Basel I-II-III Kriterlerine Uygunluğunun Ölçülmesi (Bir Araştırma)", *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şahin, O. (2011), "KOBİ' lerde Finansal Performansı Belirleyen Faktörler", *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (14): 183-200.
- Şenol, H. ve Aktürk, A. (2008), "Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının KOBİ Ve Ülke Ekonomisine Etkileri Ve Turizm İşletmelerine Dönük Bir SWOT Analizi", *III. Ulusal Eğridir Turizm Sempozyumu*. Isparta.
- Torlak, Ö. ve Uçkun, N. (2005), "Eskişehir'deki KOBİ'lerin Pazarlama ve Finansman Sorunları Ara Kesiti", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1): 199-215.
- Tunçsiper, B. ve İlban, M.O. (2006), "Turizm İşletme Belgeli Otel İşletmelerinin Pazarlama Sorunları: Balıkesir İlinde Bir Alan Araştırması", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1): 225-240.
- Ural A. ve Kılıç, İ. (2011), *Bilimsel Araştırma Süreci Ve SPSS İle Veri Analizi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Üçgen, S. (2010), *Basel II Kriterleri Kapsamında Operasyonel Risk*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Van Valiliği (2014), www.van.gov.tr (08.04.2014)
- Yılmaz, H. (2007), "Turizm Sektörü Kobi'lerinin Finansman Sorunlarının Diğer Sektörlerle Karşılaştırmalı Analizi: Bodrum Örneği", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 33: 162-170.